

XVI

Краєзнавчі читання

Частина 2

імені
о. Петра Лебединцева

Біла Церква
2013 р.

Управління культури і туризму Київської обласної
державної адміністрації

Білоцерківський краєзнавчий музей

Білоцерківська міська організація
охорони пам'яток історії та культури

Товариство охорони старожитностей Київщини

XVI

Краєзнавчі читання

Частина 2

імені

о. Петра Лебединцева

28 березня 2013 р.

**Біла Церква
2013**

УДК 908:372.48

ББК 26.891 (4Укр-2 Біла Церква)

К 78

**XVI Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева,
Частина 2**

28 березня 2013 р. – Біла Церква, 2013. – 50 с.

Редакційна колегія:

Діденко Л.М., кандидат історичних наук, директор Білоцерківського краєзнавчого музею, заслужений працівник культури України;

Петренко В.В., заступник директора з наукової роботи Білоцерківського краєзнавчого музею;

Чернецький Є.А., кандидат історичних наук, завідувач відділу інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС;

Поплавська С.П., завідувача науково-методичним відділом Білоцерківського краєзнавчого музею.

На обкладинці:

Петро Гаврилович Лебединцев (21 грудня 1819 (2 січня 1820), Зелена Діброва – 3 (15) грудня 1896) український історик, археолог, педагог, журналіст, релігійний та освітній діяч, з 1851 р. священник Білоцерківської соборної церкви Преображення Господнього.

ЗМІСТ

I. Оргкомітет	3
II. Журнал "Читань"	4
III. Матеріали	
<i>Анатолій Бондар.</i> Формування Окремого загону Січових Стрільців у Білій Церкві (серпень-листопад 1918 р.)	5
<i>Надія Тряпичина.</i> Випуск 1939 р. Білоцерківської школи №3	30
<i>Олександр Мартиненко.</i> Білоцерківський військовий аеродром (Гайок) в 1941-1944 р.	37

I. Оргкомітет

Загальна рада:

Людмила Діденко, голова, кандидат історичних наук, заслужений
працівник культури України, директор музею

Вікторія Петренко, заступник директора музею

Євген Чернецький, кандидат історичних наук, зав. відділом
інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС,
старший науковий співробітник БКМ

Видавничий комітет:

Людмила Діденко, редактор

Вікторія Петренко, відповідальний за макет

Євген Чернецький, відповідальний за текст

Світлана Поплавська, комп'ютерна верстка та дизайн

Надія Тряпичина

Випуск 1939 року школи № 3 м. Біла Церква

Не так часто ми переглядаємо сімейні архіви, а там іноді зберігаються оригінальні світлини, що можуть зацікавити доволі широкий загал.

Про існування фотографії 10-го класу білоцерківської середньої школи №3 випуску 1939 року нагадала мені в 1999 р. Любов Василівна Федоренко, своячениця, що саме збиралась на зустріч з нагоди 60-річчя! закінчення школи. Л. В. Федоренко навчалась в одному класі із Григорієм Михайловичем Романенком, рідним братом моєї матері Євдокії Михайлівни, і знала, що випускне фото зберігається в нашій сім'ї. Не зважаючи на пройдені десятиліття, сповнені складними і трагічними подіями, учні десятого випускного класу 1939 р. середньої школи № 3 підтримували зв'язки між собою і збиралися на ювілейну зустріч в рідну школу.

Фотографія має заголовок: «1929 рік – 1939 рік. V випуск Б. Ц. школи № 3»¹.

Під ним у прямокутних рамках зображено фото 13 педагогів: директор П. З. Шуляк, завпед М. О. Джима, вчителі Т. І. Дегтяренко, Діак, Т. Р. Дутчак, К. Д. Засядьвовк, Е. Е. Куткін, О. Т. Мойсеєнко, І. Т. Нізков, Е. А. Побережніченко, М. В. Покащевська, О. В. Сукманська, Е. Н. Тімофєєва, а в овальних – 30 учнів: П. Андрієнко, Г. Береза, В. Білоусов, А. Віксман, С. Волков, Я. Габінський, М. Гайдохович, Ц. Гомберг, В. Давидов, В. Загірій, В. Заславський, Я. Зельдич, М. Камінь, В. Касянчук, Н. Куберська, Е. Куціна, А. Ленікс, Р. Львович, Я. Науменко, М. Пітухова, В. Родцевич, Г. Романенко, О. Совгира, В. Татушенко, Л. Фактор, Л. Федоренко, М. Хлюбас, Г. Хміль, Ц. Хуліс, Ю. Цехмистренко.

¹ Оригінал фотографії викладений на сайті «Музейні чарунки»: <http://nsil.com.ua/index.php?id=106&muztype=15116&lang=uk>

Фото. Выпуск Білоцэрквіўскай школы №3.

м. Біла Цэрква, 1939 р.

В мясцёвай газетэ «Соцыялістычная праўда» за 1939 р. місціцца декілька статей, прысвечаных вчытэлям та учням цьога выпускунаго класу.

Так, напрыкінці лютога чотырнадцятых учытэляў школы № 3 на відзнаку XVIII з'їзду ВКП(б) взылі на себе соцыялістычнае зобав'язаньня – закінчыці зразкова учбовыі рік².

² П. К. Соцыялістычнае зобав'язаньня учытэляў 3-й школы // Соцыялістычная праўда. – 1939. – 26 лютога. – № 46 (2253). – С. 3.

Серед них був І. Т. Нізков, що зобов'язався випустити учнів 10 класу з відмінними оцінками з російської мови і літератури. Своє зобов'язання він виконав. На початку березня 30 учнів 10 класу написали диктант з російської мови, з них на 12 учнів – на відмінно, 13 – на добре, 5 – на посередньо. Самостійний же твір з російської літератури 10 учнів написали на відмінно, 13 – на добре і 5 – на посередньо³.

В газеті також міститься замітка про випускний вечір цього класу. В ній згадуються два учні, а саме: Льова Фактор, який планував вступити до авіаційного інституту, і Вітя Касянчук, що мріяв стати інженером⁴.

При підведенні загального підсумку минулого 1938–1939 навчального року підкреслювалося, що десятки класи шкіл № 1, 3, 7 і 13 дали стовідсотковий випуск. Серед педагогів, що домоглися 100-відсоткової успішності відмічалися викладач російської мови школи № 1 Поплавська, викладач російської мови школи № 3 Нізков, викладач історії школи № 4 тов. Фурман, викладач української мови школи № 15 Нісонська тощо. Пропонувалося, що Білоцерківський районний відділ освіти повинен організувати передачу досвіду таких майстрів педагогічної справи як Нізков, Поплавська, Фурман, Нісонська молодим, ще не досить кваліфікованим педагогам, через виробничі конференції, методичні наради, лекції досвідчених майстрів педагогічної справи⁵.

Із педагогів школи в газеті найчастіше зустрічається прізвище Іллі Трохимовича Нізкова, вчителя російської мови. Ймовірно, це було одне із останніх прижиттєвих фото І. Т. Нізкова, який помер 10 жовтня 1939 р. Про багатотрудний

³ П. К. Соціалістичне зобов'язання учителів 3-ї школи // Соціалістична правда. – 1939. – 26 лютого. – № 46 (2253). – С. 3; Учителі й учні до XVIII з'їзду ВКП(б) // Соціалістична правда. – 1939. – 10 березня. – № 56 (2263). – С. 2.

⁴ Козеровський П. На випускному вечорі // Соціалістична правда. – 1939. – 29 червня. – № 148 (2355). – С. 4.

⁵ Множити успіхи радянської школи // Соціалістична правда. – 1939. – 2 липня. – № 150 (2357). – С. 1

життєвий шлях Іллі Нізкова і його досягнення на педагогічній ниві написала В. Коломієць⁶.

З учнів деякі біографічні відомості є про Григорія Романенка і Любов Федоренко.

Григорій Михайлович Романенко народився 15 лютого 1922 року на околиці Роток м. Біла Церква на вул. Леваневського, № 39 (колишня Рокитянська), в сім'ї Михайла Олексійовича та його дружини Мотрони Михайлівни з дому Козаченків (по іншому – Пірнікоза, або Парнікоза, Пернікоза), мати Мотрони – Варвара Гаврилівна Войцехівська з дому Івашкевичів. Козаченки і Войцехівські прибули в 1860-1870-х роках до Білої Церкви із сіл Чепеліївка і Блощинці (парафія св. Архангела Михаїла с. Блощинці).

Григорій Романенко був в сім'ї п'ятою дитиною, мав чотирьох сестер: Палажку (1911 р. н.), Марію (1913 р. н.), Євдокію (1920 р. н.), Ганну (1924 р. н.) та брата Івана (1915 р. н.).

По-вуличному Романенків називали Гарбарі. Сімейна легенда розповідає, що прадід Григорія Михайловича, ім'я якого ще не вдалося, напевно дослідити, працював керівником бригади на будівництві ділянки Південно-Західної залізниці Фастів – Знам'янка, що велося протягом 1875-1876 рр.⁷ Люди возили землю на високих возах, що називались гарбами. І досі на Ротку пам'ятають прізвисько Гарбарі.

Згідно сімейного переказу, на початку ХХ ст. Михайло Олексійович Романенко торгував худобою та м'ясом. Такі сім'ї на Ротку називались «кабанниками». Під час НЕПу (20-ті роки ХХ ст.) Михайло Романенко мав дерев'яний рундук на базарі, де його дружина Мотрона Михайлівна продавала м'ясо.

⁶ Коломієць В. Ілля Нізков – представник славної плеяди педагогів початку ХХ ст. // Протоієрей Петро Лебединцев та українське Відродження ХІХ – початку ХХ ст.. Матеріали наукових читань 29 листопада 2001 р. – Біла Церква, 2002. – С. 77-91.

⁷ Вітвіцька О. В. Будівництво залізниці в Білій Церкві – важливий поштовх у розвитку економіки міста в ХІХ ст. // Юр'ївський літопис. – Біла Церква, 2009. – №8. – С. 41-42.

Її старший брат – Степан Михайлович Козаченко, що проживав на вул. Провальній, 26 (нині вул. Надрічна), теж займався торгівлею, зокрема, відправляв у Варшаву вагонами свині. Михайло Романенко допомагав йому супроводжувати вагони до Варшави. Пам'ятаю розповіді моєї бабусі Мотрони, що на кордоні був карантин, і вона переймалася чи пройдуть його чоловіки.

Григорій, молодший син Михайла Романенка, по закінченні середньої школи № 3 вступив до Білоцерківського сільськогосподарського інституту на ветеринарний факультет. Він з дитинства допомагав батькові й мав хист до цієї справи. Закінчував навчання Григорій у Львові, куди переїхав в 1945 році за сімейними обставинами. Працював у м. Корець Рівненської області районним ветлікарем. За своє високо професійне відношення до роботи і людяність користувався любов'ю і повагою місцевого населення. Помер у 1967 р.

Любов Василівна Федоренко народилася 1922 року на Ротку, на вул. Радгоспній, в сім'ї Василя Феодосійовича та Марії, які до 1917 р. працювали в Білоцерківському маєтку графині Марії Браницької, Василь – кухарем, Марія – на пральні.

Мати Василя Феодосійовича, Мотрона Іполитівна походила з родини Григоренків. Іполит Григоренко став засновником династії кухарів – він і всі його нащадки чоловічої статі працювали кухарями в маєтку Браницьких.

Звісно, людина, що працює на кухні, повинна мати дуже високий рівень довіри, так було у всі часи. Сімейний переказ розповідає, що один із графів Браницьких привіз із російсько-турецької війни вродливу туркеню і вона народила сина, якого назвали Іполит. На Ротку цю багатодітну родину Григоренків-Федоренків називали по-вуличному Політи. Так люди по-своєму переінакшили ім'я Іполит. Федоренки проживали на вулиці Радгоспній, знесеній під час забудови масиву Леваневського.

Додаток

П. К. Соціалістичне зобов'язання учителів 3-ї школи // Соціалістична правда. – 1939. – 26 лютого. – № 46 (2253). – С. 3.

14 учителів школи № 3 на відзнаку XVIII з'їзду ВКП(б) взяли на себе соціалістичне зобов'язання – закінчити зразково учбовий рік. І. Т. Нізков зобов'язався випустити учнів 10 класу з відмінними оцінками з російської мови. Учителька 1 класу т. Маневич зобов'язалася підготувати 25 учнів на відмінно, а всіх інших з добрими оцінками. Учитель математики т. Кейсер зобов'язався добитися найвищої успішності учнів 5, 6 і 7 класів по математиці, а також провести ряд бесід з батьками про виховання дітей.

Учителі й учні до XVIII з'їзду ВКП(б) // Соціалістична правда. – 1939. – 10 березня. – № 56 (2263). – С. 2.

Старіший педагог міста, викладач російської мови і літератури 3 школи тов. Нізков зобов'язався до дня XVIII з'їзду ВКП(б) у випускному 10 класі добитися 100 проц. успішності по російській мові і літературі.

Своє зобов'язання тов. Нізков виконав. Останній диктант з російської мови 30 учнів 10 класу написали: на відмінно – 12 учнів, на добре – 13, на посередньо – 5. Поганих оцінок немає. Самостійний твір з російської літератури 10 учнів написали на відмінно, 13 – на добре і 5 – на посередньо.

Козеровський. *Перші дні іспитів* // Соціалістична правда. – 1939. – 22 травня. – № 116 (2323). – С. 4.

Ілля Трохимович Нізков прийшов в цей день до школи з особливо радісним настроєм. Був перший день іспитів. Своєчасно він почав диктант у 8 класі. Спокійно, впевнено працювали учні. Наслідки перших іспитів з російської мови такі: 28 учнів написали диктант на «відмінно», 7 – на «добре», 7 – на «посередньо». Лише один, учень, який нещодавно прибув у 8 клас цієї школи недостатньо підготовлений, одержав погану оцінку.

Прекрасні наслідки іспитів і в 4 класі III-ї середньої школи (учителька т. Моравська), де всі учні вирішують завдання, в цьому класі немає жодної поганої оцінки.

З 320 учнів, які складають іспити в III-й середній школі, з'явилося на іспити 317, 3 учні не з'явилися з уважних причин.

XVI Краснавічы чытанні імені а. Петра Лебедінцева

Козеровський П. *На выпускному вечорі* // Соціалістична правда. – 1939. – 29 червня. – № 148 (2355). – С. 4.

Ребята тепло попрощались з любимою школою, з учителями, з молодшими товаришами. Усі були радісно схвильовані і хоч вчителі та учні давно знали, хто з випускників в який учбовий заклад вступає, але ще і ще раз розпитували, радили. За столом, повним страв і прикрашеним квітами, згадували різні випадки кипучого різнобарвного життя школи, хвилюючі години буднів, спільні переживання.

Хтось пісню завів і всі дружно підхопили:

Вьётся дымка золотая, придорожная...

Ой, ты радость молодая, невозможная;

Точно небо высока ты,

Точно море широка ты,

Необъятная дорога молодежная!

З-за столу вискочив Льова Фактор, він підхопив свого друга Вітю Касянчука і вдвох вони закружляли по залу.

– Хіба так швидко вальс танцюють – сміялися дівчата. – Так Льова ж в авіаційний інститут вступає і поки що учиться літати на землі, – зауважив хтось і вибухнув веселий сміх. Разом з усіма щасливо сміявся Льова.

– Льовка, через кілька років ми з тобою десь зустрінемося ну... в Москві чи може на Далекому Сході, а може й на Північному полюсі – ти пілотом будеш, а я інженером.

– Так, Вітя, зустрінемося, – відповів Льова, – друзі міцно обнялися.

32 учні закінчили третю середню школу – це було свято всього великого учнівського колективу, вчителів, батьків, це радість всієї великої батьківщини, яка любовно ростила, любила цих юнаків і дівчат – дітей трудящих.

Через два місяці вони заповнять аудиторії індустріальних, медичних педагогічних, авіаційних наших вищих учбових закладів, а через кілька років стануть інженерами, лікарями, педагогами, пілотами, командирами Червоної Армії – висококваліфікованими культурними гідними громадянами соціалістичної вітчизни.